

Prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc., Katedra pedagogiky, PF UKF v Nitre

Oponentský posudok
na habilitačnú prácu
autorky PhDr. Viery Šilonovej, PhD.

s názvom *Inkluzívne prístupy k edukácii detí predškolského veku*

Úvod a aktuálnosť témy

Každý dospelý človek, ktorý sa stal rodičom, vníma rodičovskú rolu ako jednu z najnáročnejších sociálnych a familiárnych rol. Táto rola je s ním spätá prakticky, kým rodič žije. V priebehu jej naplňovania, dospelý prechádza rôznymi fázami a postupne sa mení miera aktívnej angažovanosti v starostlivosti a podpore dieťaťa. Už v tzv. anticipačnej fáze rodič obyčajne žije s predstavami o svojom budúcom dieťati, projektuje si jeho život s ním a sníva o tom, čo bude po jeho narodení.

Prirodzene, podoba predstáv o budúcnosti dieťaťa je spätá so psychosociálnou úrovňou jeho rodičov, s prostredím, v ktorom žije a jeho perspektívami do budúcnosti.

Osobitná situácia je i v prípade rodičovstva, keď sú predstavy o budúcnosti dieťaťa limitované socio-kultúrnym prostredím rodiny a realitou existujúcich bariér pri naplňaní potrieb dieťaťa, včítane potrieb vzdelávacích.

Existencia spoločenskej podpory a vedomie rodiča o jej fungovaní v podobe filozofie inkluzívneho prístupu k deťom so špecifickými potrebami a jej reflexie do ranej starostlivosti o dieťa a inkluzívneho vzdelávania od predškolského veku dieťaťa predstavuje významný bonus pre vyrovnanie sa rodiča s touto situáciou.

Závažná situácia (ohrozenie) je v prípade detí, ktoré sa narodia do prostredia charakterizovaného nízkou socio-kultúrnou a ekonomickou úrovňou (najčastejšie ide o rómske rodiny). Ako autorka predkladanej práce upozorňuje v jej úvode, prieskumy OECD (2020) poukazujú na veľmi nepriaznivé výsledky v živote detí predovšetkým zo segregovaných rómskych osád. Znevýhodnenie týchto detí vo vzťahu k majoritnej spoločnosti hneď od narodenia má viaceré dimenzie.

Pozitívne hodnotím, že autorka predkladanej práce sa zamerala i na riešenie inkluzívnych prístupov k edukácii detí z takéhoto prostredia a na neoprávnené zaradovanie skupiny týchto detí do systému špeciálnych škôl pre žiakov s mentálnym postihnutím. Na základe mnohoročnej práce v tejto oblasti zameriava pozornosť na predškolský vek detí

a uplatňovanie inkluzívnej diagnostiky a stimulácie vývinu detí pred vstupom do 1.ročníka ZŠ, ako i na evalváciu materských škôl v kontexte inklúzie.

Výber témy posudzovanej práce považujem za mimoriadne aktuálny a i akýsi pedagogický imperatív v súčasnej dobe. Práca je významná z hľadiska pedagogického, ale i z hľadiska celospoločenského. Súčasné dianie v oblasti školstva a avizované zmeny v podpore detí z menej podnetného sociálneho prostredia sú toho dôkazom.

Autorka preukázala, že riešenie nastolenej problematiky je mimoriadne náročné a vyžaduje prepojenie predškolskej pedagogiky a diagnostiky dieťaťa predškolského veku, špeciálnej/inkluzívnej pedagogiky, výskumu učiteľa, komparatívnej pedagogiky, školskej politiky a metodológie pedagogického výskumu a to na pozadí existujúcich spoločensko-politických podmienok edukácie v SR.

Štruktúra práce a hodnotenie jej častí

Text posudzovanej práce deklaruje, že práca je výsledkom riešenia výskumného projektu VEGA, č. 1/0522/19 Tvorba inkluzívneho prostredia v materskej škole a inkluzívne prístupy k diagnostike a v stimulácii vývinu sociálne znevýhodnených detí, v ktorom je autorka vedúcou riešiteľského kolektívu a predchádzajúcich výskumných projektov, kde autorka pôsobila. *Dá sa predpokladať, že zameranie predmetných projektov sa prenieslo aj do štruktúrovania posudzovanej práce. Obsah práce spracovaný na 131 stranách, z toho 9 strán prehľad použitej literatúry a doplnený o 2 prílohy (6 strán) je okrem úvodu, záveru a ďalších predpísaných súčastí práce, rozdelený do troch kapitol s evidentným zámerom prezentovať v nich teoretické súvislosti riešenej problematiky, vlastné domáce a zahraničné skúsenosti autorky ako i ciele a výsledky uskutočnených autorských výskumov. Takáto štruktúra je funkčná predovšetkým vo vzťahu k preukázaniu mnohoročnej angažovanosti autorky v riešenej problematike (i keď miera jej vlastného podielu je nie celkom jasná – odkazy na publikácie v spoluautorstve). Konštatujem, že kapitoly a ich vnútorné podkapitoly sú proporcionálne nie celkom vyvážené. Súhlasím ale možno s evidentnou filozofiou tvorby textu - od teórie k empirickým dôkazom.*

V teoretických východiskách skúmanej problematiky autorka v obmedzenom rozsahu načrtáva niektoré myšlienky o inkluzívnom vzdelávaní vo všeobecnosti, o poňatí inkluzívneho vzdelávania detí predškolského veku a jeho inštitucionálnom a obsahovom rozmere (Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách). Naznačené sú pohľady na edukáciu sociálne znevýhodnených detí. Obsah prvej kapitoly však nevystihuje to, čo čitateľ z jej názvu od nej očakáva. Z môjho pohľadu, ako oponentky práce, považujem túto

kapitolu za najslabšiu časť celej práce. *Teoretické pohľady sú spracované dosť povrchné*, chýba adekvátny literárny prehľad (autorka odkazuje len na niekoľko domácich a zahraničných zdrojov). V kapitole, ktorá má byť teoretickým vstupom do výskumu by sa žiadalo venovať viac pozornosti jej výstavbe, logickému členeniu a naplneniu relevantným obsahom. *Chýba jasnejšie vymedzenie špeciálnych výchovnovzdelávacích potrieb dieťaťa, rovnako ako i rôzne pohľady na ich klasifikáciu, pohľady na inklúziu (napr. z užšieho i širšieho poňatia) a to vzhľadom na fakt, že autorka rieši predovšetkým problémy s deťmi zo sociálne znevýhodneného prostredia (prostredia rómskych rodín)*. V kontexte tejto kapitoly **prosím autorku vysvetliť, ktoré kategórie detí (okrem ňou spomínaných) považuje za sociálne a kultúrne znevýhodnené a prosím ju vysvetliť ako funguje edukačná reciprocita v inkluzívnej triede** (prínosy inklúzie pre deti intaktné, ich rodičov a učiteľov). Okrem toho prosím **rozšíriť prehľad domácej a zahraničnej literatúry k predmetnej problematike**.

Autorkine poznanie zahraničnej literatúry je prezentované v 2.kapitole, kde pod názvom Diagnostika a stimulácia detí predškolského veku sa autorka podujala predstaviť rôzne pohľady na diagnostiku (Gavora, Chráska, Zelinková, Schroder...), avšak bez jasného stanoviska, ku ktorému poňatiu sa sama autorka prikláňa. I keď venuje pozornosť viacerým aspektom diagnostiky a stimulácie detí predškolského veku a indexu inklúzie (včítane deskripcie rôznych výskumov v zahraničí), v prehľade obsahu práce je všetko zahrnuté v bode 2.1 Evalvácia a úroveň inklúzie (Index inklúzie) materských škôl. Autorke sa celkom nepodarilo „zúžitkovať“ všetok naštudovaný materiál a utriediť ho do zrozumiteľného celku. *Oceňujem snahu o komparatívny prístup v zmysle výberu publikovaných výskumov v niektorých krajinách, uniká však dôvod výberu prezentovaných krajín a kritériá, podľa ktorých autorka vyberala predmetné štúdie k popisu a analýze*. Ide o náročnú prácu, nakoľko každá z vybraných krajín (včítane Ukrajiny, kde autorka pôsobila a zozbierala cenný materiál) má iný spoločensko-historický kontext, filozofiu vzdelávania, školský systém a pod. **Prosím autorku, aby v obhajobe práce k uvedenému zaujala stanovisko, poskytla sumarizáciu a podnety pre slovenskú pedagogickú realitu. Tiež ju prosím uviesť ako by kapitolu s odstupom času nazvala a ako by ju utriedila, ak by znova mala prácu písať**.

Ťažisko posudzovanej práce je v tretej kapitole s názvom Inkluzívne prístupy k edukácii detí predškolského veku (s. 40-118). Táto kapitola je prezentáciou toho, čo autorka v posledných rokoch uskutočnila vo výskumnom teréne. Množstvo získaných údajov autorka utriedila do troch oblastí:

- popis národných edukačných projektov a dáta z diagnostiky a stimulácie detí predškolského veku a evalvácie materských škôl (depistáž a stimulácia 3-4 a 5-6

ročných detí a názory pedagogických a odborných zamestnancov na diagnosticko-stimulačné nástroje),

- *experimentálne overovanie účinnosti diagnostického nástroja a stimulácie detí pred vstupom do 1.ročníka základnej školy* (prezentovanie výskumného projektu – experimentu, metodika výskumu, popis experimentálnych úloh a využitých štatistických metód, tabuľky štatistických dát k verifikácii hypotéz),
- a nakoniec *výsledky autoevalvácie vybraných materských škôl* so zameraním na mieru inkluzivity školy (výskum za využitia autorského autoevaluačného dotazníka inkluzivity materskej školy, cieľ, hypotézy a metodika výskumu, kvantitatívne štatistické výsledky na verifikáciu hypotéz).

Tretia kapitola *prináša množstvo štatistických údajov. Autorka sa sústredila na kvantitatívny výskum v záujme preukázania platnosti/vylúčenia vytýčených hypotéz, čo možno hodnotiť pozitívne. Na strane druhej, pri sústredení sa na kvantitatívne dáta, autorke uniká kvalitatívna analýza. Z môjho pohľadu, napriek „numerickej“ preukázateľnosti efektov depistáží, diagnostík, stimulácie schopností predškolákov a ďalších skúmaných dimenzií inklúzie v materských školách, „číslam“ chýbajú „slová“. Práve v takejto citlivej pedagogickej téme by sa žiadalo venovať viac pozornosti i jej ľudskému rozmeru. Je to však vec pohľadu. Niekedy platí, že „menej je viac“. Pri dokazovaní množstva práce, ktorú autorka v riešenej oblasti realizovala sa jej celkom nepodarilo utriediť nazhromaždený materiál, text pôsobí menej prehľadne a vyžaduje maximálne sústredenie čitateľa pri hľadaní súvislostí. To je ale daň za snahu povedať mnoho v limitovanom rozsahu.*

V tejto súvislosti **prosím autorku uviesť, aké sú konzekvencie porovnávania jednotlivých krajov pri hodnotení autoevalvačných dotazníkov. Ako sa budú ďalej výsledky premietat' do manažmentu inkluzívneho vzdelávania? Okrem toho prosím o presnejšie závery pre pedagogickú teóriu, prax a výskum v sledovanej oblasti.**

Záver

Autorka posudzovanej práce preukázala, že problematika, ktorá tvorí jadro publikácie nie je pre ňu nová. Evidentné je, že pri riešení inklúzie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia do materskej školy u autorky nejde o povrchný a krátkodobý záujem, ale o systematickú prácu vo vzťahu k teórii, výskumu a praxi predmetnej oblasti pedagogiky. Oceňujem, že autorka rieši tému, ktorá je aktuálna nielen v oblasti pedagogiky, ale aj z hľadiska celospoločenského. Pripomienky, poznámky a otázky, ktoré sú v posudku uvedené nemajú znížiť úroveň práce, ale

sú východiskom pre diskusiu k nastolenej problematike a podnetmi pre ďalšie smerovanie práce autorky.

Habilitačná práca autorky PhDr. Viery Šilonovej, PhD. spĺňa kritériá kladené na tento typ písomných prác. Odporúčam prijať ju na obhajobu a po jej úspešnom ukončení navrhujem udeliť autorke vedecko-pedagogický titul docent v odbore Predškolská a elementárna pedagogika.

Nitra, 20. 10. 2021

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.

Oponentka

Posudek oponenta habilitační práce

Univerzita: Prešovská univerzita v Prešově

Fakulta: Pedagogická

Habilitační obor: Předškolní a elementární pedagogika

Uchazečka: PhDr. Viera Šilonová, PhD.

Habilitační práce: Inkluzívne prístupy k edukácii detí predškolského veku

Oponentka: prof. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D.

Pracoviště: PdF UP v Olomouci

Posouzení formální stránky práce

Habilitační práce PhDr. Viery Šilonové, PhD. *Inkluzívne prístupy k edukácii detí predškolského veku* je předložena v podobě vědecké monografie byla publikována v rámci řešení projektu VEGA č. 1/0522/19 „*Tvorba inkluzívneho prostredia v materskej škole a inkluzívne prístupy v diagnostike a v stimulácii vývinu sociálne znevýhodnených detí*“.

Jak vyplývá z úvodní kapitoly, snahou autorky je na základě empirických poznatků o uplatňování nových inkluzivních přístupů v edukaci, přispět k jejich teoretickému zpracování. V této části autorka avizuje dosažení uvedeného cíle prostřednictvím dílčích teoretických, empirických a aplikačních cílů s využitím široké palety výzkumných metod a nástrojů. Pro zpracování teoretických východisek využila autorka tuzemskou i zahraniční literaturu. Zvolené téma zcela nepochybně patří k tématům aktuálním.

Posouzení obsahové a odborné stránky práce

Práce je zpracovaná v celkovém rozsahu 137 s., z toho čistý autorský text tvoří 111 s. (9 - 120), zbývající část je věnovaná přílohám a seznamu použitých odborných zdrojů.

Práce je členěna do tří hlavních kapitol, stěžejní kapitolou je kapitola třetí, v níž se autorka věnuje inkluzivním přístupům v edukaci dětí předškolního věku a autoevaluaci MŠ v kontextu inkluze.

Záměrem autorky bylo představit:

1. výsledky výzkumů zaměřených na diagnostiku a stimulaci dětí předškolního věku a na evaluaci mateřských škol jako součást národních edukačních projektů,

2. výsledky experimentálního ověření účinnosti diagnostického nástroje a stimulačního programu v oblasti školní připravenosti,

3. výsledky výzkumu zaměřeného na ověření míry inkluzivního směřování mateřských škol v kontextu s indexem inkluze ve vybraných lokalitách prostřednictvím autoevaluace.

V závěru provést sumarizaci výsledků výzkumu a formulovat doporučení pro pedagogickou teorii, metodologii a praxi.

V úvodní části autorka stručně popisuje společenskou závažnost a aktuálnost zvoleného tématu. Za hlavní cíle monografie lze brát výše uvedený záměr autorky, k němuž se postupně budu vyjadřovat.

Ad1/ Představit výsledky výzkumů zaměřených na diagnostiku a stimulaci dětí předškolního věku a na evaluaci mateřských škol jako součást národních edukačních projektů.

První a druhou kapitolu lze považovat za teoretická východiska pro následně prezentované výzkumy. Postrádám zde precizaci pojmů a jejich pojmotvorné vymezení, na nichž staví vlastní prezentované výzkumy. Za důležitou součást těchto kapitol považuji představení tuzemských i zahraničních výzkumů, kde jsem očekávala **kritickou analýzu**, jejímž prostřednictvím by autorka dokumentovala aktuální stav zkoumání.

V rámci třetí kapitoly (3.1) představuje autorka národní edukační programy. Opět se jedná o pouhý popis málo vypovídající o stavu poznání ve sledované oblasti v podmínkách Slovenska. Výzkumná zjištění jsou uváděna pouze výběrově, chybí celkový pohled a sumarizující závěry. Teoretická část působí značně nepřehledně, čtenář se v textu často ztrácí.

Ad2/ Přestavení výsledků experimentálního ověření účinnosti diagnostického nástroje a stimulačního programu v oblasti školní připravenosti.

V této části (3. 2) autorka prezentuje ověření stimulačního nástroje z hlediska efektivnosti v rámci edukace dětí 5-6letých. Stimulační nástroj nebyl doložený, což je z hlediska celkového posouzení pro posuzovatele limitující.

Autorka stanovuje výzkumné otázky, cíle, hypotézy a metodu výzkumu - pravý experiment, který lze hodnotit jako vhodnou metodu při zavádění změn v edukaci.

Pro vytvoření experimentální (8 chlapců + 8 děvčat) a kontrolní skupiny (8 chlapců + 8 děvčat) zvolila autorka náhodný výběr. Zde důsledně nedodržela metodologické požadavky pro náhodný výběr, tzn., že skupina experimentální a kontrolní nebyly vytvořeny ze základního souboru, a to bez uvedení stanovených klíčových charakteristik (věk, děti z běžných MŠ apod.). Experimentální soubor byl vytvořený z populace dětí, které byly již zapojeny do stimulačního programu. Kontrolní skupina byla vytvořena z dětí MŠ nezapojených do stimulačního programu. Na počátku tedy nebyly nastaveny srovnatelné podmínky, neboť stimulační program hraje v tomto případě důležitou roli. Vezmeme-li v úvahu, že výsledky by měly být zevšeobecněné, potom i velikost skupin je diskutabilní, a to i v případě, že tento typ výběru z hlediska pravděpodobnosti je nejvhodnější.

Lze se domnívat, že daná skutečnost mohla výsledky výzkumu ovlivnit.

V této části postrádám, alespoň stručný popis, jakým způsobem a za jakých podmínek byl stimulační program implementovaný.

Jednotlivé hypotézy autorka postupně a systematicky vyhodnocuje z hlediska statistické významnosti, popisuje získaná data uvedená v přehledně zpracovaných tabulkách. Prezentovaný výzkum uzavírá krátkým sdělením, a to že *získané výsledky ve prospěch experimentální skupiny byly předpokládány*. Vezmeme-li v úvahu množství získaných dat, lze konstatovat, že autorka měla široký prostor pro diskusi, která zcela absentuje a získaná data dostatečně nevyužila.

Očekávala bych, že se autorka v této části bude zabývat spolehlivostí kauzálních závěrů, a to zejména pokud vezmeme v úvahu, že mezi pretestem (září - říjen 2019) a posttestem (květen - červen 2020) uplynulo téměř osm měsíců, tzn., zda byly sledovány různé události, které do edukace obou skupin vstupovaly, tudíž mohly výsledky ovlivnit, zda byl analyzovaný ŠVP z hlediska sledovaných oblastí v kontextu stimulační edukace, dále zda nebyl opomenutý efekt přirozeného vývoje atd.

Ad3/ Představit výsledky výzkumu zaměřeného na ověření míry inkluzivního směřování mateřských škol v kontextu s indexem inkluze ve vybraných lokalitách prostřednictvím autoevaluace.

V této části si autorka stanovuje výzkumný problém: „*Přispěje aplikace našeho evaluačního nástroje ke zvýšení inkluzivity MŠ v oblasti kultury, politiky a praxe?*“

Následně stanovuje výzkumné otázky a čtyři cíle výzkumu:

1. *Analyzovat aktuální úroveň indexu inkluze MŠ v oblasti kultury, politiky a praxe.*
2. *Vytvořit dotazník pro pedagogy a odborný personál pro měření inkluzivity MŠ*
3. *Verifikovat evaluační nástroj zaměřený na měření inkluzivity ve vybraných MŠ na Slovensku.*
4. *Formulovat závěry a doporučení pro pedagogickou teorii a praxi v oblasti inkluzivních přístupů pro předškolní vzdělávání.*

V rámci výzkumu použila autorka metodu dotazníku. Vytvořený nástroj nelze posoudit, neboť netvoří součást publikace, autorka odkazuje na přílohu 2 (viz s. 95), zde nalezne posuzovatel pouze nedostupný link. Uvedenou skutečnost považuji za zásadní nedostatek. Výzkumný nástroj měl být oponentům doložený. V této části mohu tedy pouze konstatovat, že bylo provedeno ověření výzkumného nástroje. K jeho konstrukci se nemohu vyjádřit. Data byla statisticky a pečlivě vyhodnocena, ale opět pouze popsána v souvislosti s uvedenými tabulkami. Opět chybí nezbytná diskuse. Sdělení, že „*jsme přesvědčeni, že námi vytvořený dotazník může být cenným a efektivním nástrojem...*“ bez argumentace, lze považovat pro odbornou práci za nepříliš šťastné. I v této části lze konstatovat, že získaná data autorka nedokázala v potřebné míře využít pro širší odbornou diskusi.

Monografii uzavírá krátký velmi obecný závěr, kde uvádí a vyhodnocuje autorka cíl publikace, a to „*analyzovat nové inkluzivní přístupy v edukaci MŠ. Na základě empirických poznatků z uplatňování nových přístupů v edukaci romských žáků přispět k teoretickému rozpracování. Studium základních pojmů a charakteristik relevantních ve vztahu k tématu práce*“. Domnívám se, že cíl monografie měl být uvedený v úvodní kapitole a doplněný o stručný popis kapitol. Daná skutečnost by usnadnila orientaci v textu. Vodítkem by pro autorku byl zcela jistě cíl

jednotlivých kapitol, na jehož základě by v závěru kapitol provedla stručné shrnutí, což by pro ni byla sebereflexe, zda skutečně kapitola obsahuje, co v cíli avizovala.

S hodnocením autorky, že stanovený cíl splnila, se nemohu ztotožnit.

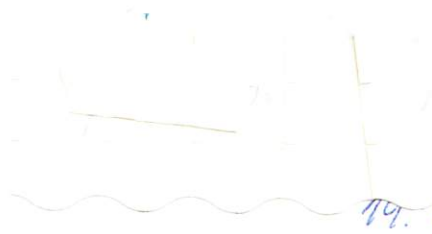
Závěr

Předložená vědecká monografie nepředstavuje systematicky, uceleně a podrobně pojednávané zvolené téma. Chybí kritické hodnocení, absentuje syntetizace doposud známých poznatků s poznatky novými a zejména s poznatky, které jsou výsledky vlastní vědecké práce. Uvedená skutečnost vyplývá z textu, viz výše. Převažuje popisnost.

I když práce vykazuje nedostatky, vyzvednout musím přínos autorky pro praxi MŠ v oblasti inkluzivního vzdělávání.

S ohledem na zjištěné nedostatky práci nedoporučuji k obhajobě.

V Olomouci dne 19. 10. 2021

19. 10. 21

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Autor práce: **PhDr. Viera Šilonová, PhD.**

Názov habilitačnej práce: **Inkluzívne prístupy k edukácii detí predškolského veku**

Rozsah: 138 s.

Oponent: doc. PaedDr. Katarína Vančíková, PhD.

1. Význam, aktuálnosť a originalita riešenej problematiky

Téma inkluzívnej edukácie sa stala v posledných rokoch predmetom záujmu mnohých odborníkov na Slovensku. Výrazne sa zvýšil počet takto zameraných diel, ako aj vedeckých a rozvojových projektov či kvalifikačných a vedeckých prác. Bez akéhokoľvek príznaku irónie je možné konštatovať, že táto téma sa stala moderným trendom, ktorý vnímam pozitívne, a síce ako prirodzenú reakciu odbornej verejnosti na slabú progresivitu nášho vzdelávacieho systému v oblasti rozvíjania individuálneho potenciálu detí, žiakov a študentov. Takouto reakciou je aj monografia dr. Viery Šilonovej pod názvom *Inkluzívne prístupy k edukácii detí predškolského veku*, ktorú predložila ako habilitačnú prácu. Hneď v úvode konštatujem, že práca dr. Viery Šilonovej je vyústením jej dlhoročnej odbornej a vedeckej činnosti v tejto oblasti.

2. Úroveň spracovania teoretických východísk výskumného zámeru

Prvé dve kapitoly vnímam v rámci štruktúry vedeckej práce ako časť ÚVOD. Autorka v nich vytvára teoretický rámec svojho výskumného zámeru. Hneď z prvých strán textu je zrejmé, že konceptu inkluzívnej edukácie rozumie a nezužuje ho (s čím sa nezriedka stretávame) len na otázku integrácie detí so špecifickými potrebami. Zároveň chcem vyzdvihnúť spôsob ako vymedzila základné premisy inkluzívnej edukácie detí predškolského veku. Toto vymedzenie zároveň reflektuje medzinárodne prijaté princípy rámca kvality systému výchovy a vzdelávania v ranom detstve. Porozumenie základných hodnotových pilierov inkluzívnej edukácie je prítomné aj vo vymedzení pojmu diagnostika, ktorému autorka venuje pozornosť v kapitole 2. Svojim textom odkazuje na potrebu upúšťať v praxi od modelu statickej diagnostiky, ktorá upriamuje pozornosť na deficitné oblasti rozvoja dieťaťa a orientovať pozornosť smerom k dynamickej diagnostike, výsledkom ktorej má byť definovanie rozvojového potenciálu dieťaťa a podpornej činnosti na strane školy. Autorkin príklon k tzv. podpornej diagnostike nie je prítomný len v definovaní pojmov v úvode práce, ale aj v kritickej reflexii prístupu ukrajinských autorov k diagnostikovaniu, s ktorým sa oboznámila nielen prostredníctvom publikovaných diel, ale aj osobnej skúsenosti počas stáže. Tento aspekt uvažovania autorky vyzdvihujem, pretože je v kontraste s aktuálnou realitou špeciálno-pedagogickej diagnostiky. V druhej kapitole venuje autorka pozornosť aj otázke evalvácie materskej školy z pohľadu sledovania miery uplatňovania inkluzívnych prístupov. Opiera sa pritom o vlastné dielo, ktoré vzniklo v spoluautorstve s V. Kleinom. Túto skutočnosť korektne priznáva. Tento postup však viedol k výraznejšiemu výskytu prienikov s primárnym zdrojom. Umiestnenie tohto textu do kapitoly s názvom *Diagnostika a stimulácia detí predškolského veku* pôsobí rušivo. Z hľadiska štruktúry a obsahovej výstavby tejto kapitoly vnímam tieto problémy:

- Nekoncepčné, resp. neodôvodnené spojenie dvoch centrálnych problémov do jednej kapitoly – diagnostika, v centre ktorej je dieťa a jeho vzdelávacie potreby a evalvácia – v centre ktorej je inštitúcia a jej potenciál podporiť inkluzívnu edukáciu. Domnievam sa, že tieto problémy mohli byť spracované v samostatných kapitolách, čím by sa vyriešil aj problém neprehľadného atomizovania textu do číslovaných či inak zvýraznených podnadpisov.
- Prelínanie rôznych rovín pojmu evalvácia – evalvácia ako nástroj hodnotenia a rozvoja školy, evalvácia ako nástroj hodnotenia a rozvoja učiteľov, evalvácia vo význame školského hodnotenia - ako nástroj hodnotenia a rozvoja dieťaťa. V tejto súvislosti bola z môjho pohľadu nedostatočne zodpovedaná otázka, aké poňatie evalvácie má byť predmetom analýzy výskumov/prieskumov zameraných na evalváciu. V dôsledku toho pôsobí časť B kapitoly 2.1.1 nesúrodno. Nesúrodosť prehľbuje aj fakt, že autorka uvádza v tejto časti aj práce autorov, ktoré nemajú výskumnú, ale skôr metodickú povahu (Kubánová, Kontseková, 2015 – nesprávne uvedený bibliografický záznam); Babiaková, 2014).

3. Úroveň spracovania empirickej časti práce

Výskumný zámer sa opiera o dve, v kontexte inkluzívnej edukácie správne formulované premisy: rozvoj potenciálu každého dieťaťa závisí: 1) od správnej a včasnej diagnostiky a cielenej stimulácie dieťaťa a 2) od schopnosti školy vytvárať podmienky pre rozvoj – teda od miery jej inkluzivity. S týmito premisami korešponduje výskum zameraný na diagnostiku a stimuláciu detí predškolského veku, ktorý je obsahom kapitoly 3.2 a výskum zameraný na autoevalváciu materských škôl prezentovaný v kapitole 3.4. Obidva výskumné zámery preto hodnotím pozitívne.

Obsah kapitoly 3.1 vnímam ako dôležité východisko realizácie výskumu. Autorka ponúka čitateľovi komplexný prehľad aktivít šiestich národných projektov, ktoré priniesli zaujímavé poznatky. Tie je potrebné rešpektovať, pretože prinášajú nové impulzy nielen pre nastavenie vzdelávacích politík, ale aj pre ďalšie výskumy. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že depistážno-stimulačný nástroj, ktorý je predmetom experimentálneho overovania v rámci tejto práce, vznikol ako produkt národných projektov, s nesporným výrazným odborným vkladom habilitantky. Existuje tiež zreteľný prienik medzi výsledkami výskumu, ktorý je predmetom posudzovania v rámci tohto habilitačného konania a výskumnou činnosťou dr. Viery Šilonovej v národných projektoch. Z môjho pohľadu nejde o etický problém, skôr o koncepčný problém predloženej habilitačnej práce, ktorá svojou štruktúrou nepomáha čitateľovi nájsť deliacu čiaru a jasne vymedziť predmet posudzovania. Samotná habilitantka totiž prezentuje kapitolu 3.1 ako súčasť vlastného výskumného projektu habilitačnej práce (str. 40), čo považujem za nesprávne rozhodnutie. Tento nedostatok považujem za koncepčný problém, preto túto časť práce neposudzujem cez optiku kritérií vedeckej práce.

V kapitole 3.2 prezentuje habilitantka výskumný projekt vystavaný na metóde pedagogického experimentu. Nezávislou premennou bol orientačný depistážno-stimulačný nástroj pre 5-6 ročné deti, ktorého účinnosť preveruje na výberovom súbore 16 detí experimentálnej a 16 detí kontrolnej skupiny. V obidvoch prípadoch ide o deti zo sociálne

znevýhodňujúceho prostredia. Výsledky testovania sú získané prostredníctvom vhodných štatistických postupov. V kapitole 3.3 sú prezentované výsledky výskumu, v rámci ktorého sa zisťovali vstupné a výstupné výsledky autoevalvácie vybraných materských škôl. Aj v prípade tohto výskumu využila habilitantka relevantné štatistické metódy spracovania dát. V obidvoch kapitolách vysvetľuje čitateľovi svoje zámery a postupy veľmi stručne. Táto úspornosť na jednej strane sprehľadňuje text, no na druhej strane vyúsťuje do viacerých nezodpovedaných otázok. Prezentácia výsledkov neprekročila deskriptívnu úroveň. V práci chýba diskusia, ktorá by vytvorila priestor pre vedecké relativizovanie zistení na pozadí uvedomovaných limitov výskumu, ktorým sa najmä v prípade pedagogického experimentu len ťažko dá vyhnúť. V záujme vytvorenia priestoru pre doplnenie chýbajúcich informácií a vysvetlení, kladím habilitantke otázky:

- Objasnite význam hypotézy 2 a jej subhypotéz vo vzťahu k zámeru preukázať účinnosť depistážno-stimulačného nástroja.
- Na str. 73 – 76 testujete podobnosť porovnávaných skupín na vstupe. Výsledky predtestu získané prostredníctvom testu Pearsonov chí-kvadrátu preukázali štatisticky významné odlišnosti v 13 z 22 sledovaných oblastí rozvoja. Napriek tomu formulujete záver, že štatisticky významné rozdiely sa nepreukázali a skupiny možno považovať za rovnaké. Objasnite svoje tvrdenie.
- Na str. 64 uvádzate, že experimentálnu skupinu tvorilo 16 detí náhodne vybraných z 1634 detí navštevujúcich 92 MŠ zapojených do národného projektu PRIM. V kontrolnej skupine boli deti z MŠ, ktoré neboli zapojené do projektu. Keďže súčasťou národných projektov je aj finančná podpora, ktorej výsledkom je lepšie personálne a materiálne vybavenie materských škôl, zaujíma ma, v akej miere bolo vo vašom experimente uplatnené kritérium rovnakých podmienok, do ktorých boli porovnávané skupiny vsadené. Zvažovala výskumníčka pri interpretácii výsledkov experimentu vplyv nejakých nežiaducich premenných? Ak áno, akých? Prípadne, ako boli reflektované pri formulácii výskumných záverov?
- Na str. 93 píšete, že váš výskum sa zameriava na vytvorenie modelu školského hodnotenia, ktorý umožní materským školám hodnotiť svoje vlastné inkluzívne výchovno-vzdelávacie postupy. Vo vzťahu k tejto ambícii kvitujem výskumný cieľ 3 – verifikácia použitého autoevalvačného nástroja. Objasnite bližšie postup a uplatnené techniky jeho verifikácie.

Záver:

Monografia *Inkluzívne prístupy k edukácii detí predškolského* prináša nové poznatky a možno ju považovať za zaujímavý príspevok k diskusii o možnostiach a limitoch inkluzívnej edukácie v predprimárnom vzdelávaní, ktorá je v našich podmienkach stále málo rozvíjaná. Jej význam stúpa aj v kontexte novej legislatívnej úpravy, prostredníctvom ktorej sa predprimárne vzdelávanie stáva povinné pre všetky 5 ročné deti. Publikáciu možno považovať za sumarizáciu dlhoročnej práce autorky, ktorá sa aktívne zapájala do mnohých národných projektov, vďaka ktorým sa aspoň čiastočne darilo rozvíjať systémom nepodporovanú inkluzívnu prax našich škôl. V kontexte posudzovania tejto monografie ako habilitačnej práce konštatujem určité problémy, ktoré sa týkajú najmä nedostatočného objasnenia výskumných zámerov či vybraných

postupov, ale najmä chýbajúcej diskusie. Tieto problémy je možné vyriešiť v rámci obhajoby. Preto habilitačnú prácu odporúčam k obhajobe a po jej úspešnom obhájení odporúčam udeliť dr. Viere Šilonovej, PhD. vedecko-pedagogický titul docentka v odbore predškolská a elementárna pedagogika.

V Banskej Bystrici, 5. 10. 2021

doc. PaedDr. Katarína Vančíková, PhD.